

Bursa Yazma ve Eski Basma Eserler Kütüphanesi

Hakan Anameriç*

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğü bünyesinde bulunan Bursa İl Halk Kütüphanesi Müdürlüğü'ne bağlı olarak hizmet vermekte olan Bursa Yazma ve Eski Basma Eserler Kütüphanesi, Yıldırım Bayezit döneminde İne Bey (Eyne Bey) tarafından inşa edilen İne Bey Medresesi bünyesinde yer almaktadır. Bursa ve çevresinde Türk kültürünün değerli el yazması kitapları ve bazı

Arap harfli basma eserlerini bünyesinde toplayarak; bu eserlerin kayıt, katalog, sınıflama ve diğer teknik işlemlerini yaparak kullanıma sunan kütüphane, ülkemizin Süleymaniye ve Millet yazma eser kütüphanelerinin ardından üçüncü büyük kütüphanesi durumundadır.

XIV. yüzyıldan itibaren özellikle Anadolu ve diğer Doğu ülkelerinden gelen bilim adamı, sanatçı, tüccar ve dervişler Bursa'da canlı bir kültür hayatı oluşturmuşlardır. 1326'da Osmanlı Beyliği'nin başkenti olan Bursa, o dönem için Osmanlı bilimsel yaşamının da

başkenti durumunda olmuştur. Söz konusu bilim ve kültür ürünlerinin gelecek nesillere aktarılmasında önemli işlevi olan el yazmaları ve diğer eserlerden günümüze kadar gelebilenler tarihi İne Bey Medresesi'nde korunmaktadır. İne Bey Medresesi içerisinde yer alan kütüphane ise; Osmanlı tarihinde bilinen ilk medrese kütüphanesi olarak da önemli bir özelliğe sahiptir. Bursa'da birçok ayrı vakıf koleksiyonu halinde hizmet vermekte olan Orhan, Ulucami, Haraççioğlu, Hüseyin Çelebi vb. kütüphaneler 1948 yılında Bursa Umumi Kütüphanesi adıyla tek bir kurum altında toplanmıştır. Bu kurum 1962 yılında Bursa İl Halk Kütüphanesi adını almıştır.

* Arş. Gör., Ankara üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Öğretim Elemanıdır. E-posta anameric@humanity.ankara.edu.tr

Bursa'da Osmanlı Devleti döneminde yapılan “Dersaadet ile Vilayat-ı Osmaniyye’de Bulunan Kütüphanelerin Esamisiyle Kütüb-i Mevcude ve Mevkufe Miktarları” adı ile ve hazırlayıcısı belli olmayan bir çalışmada Hüdavendigâr (Bursa) Vilayeti’nde 16 kütüphane vardır. Bu kütüphanelerden 6 tanesi Bursa ilinde bulunmaktadır. İne Bey Kütüphanesi dışındaki kütüphaneler, Cami-i Kebir, Orhan, Cizyedar, Eşrefzade, İsmail Hakkı, Bahaettin Efendi, Mısıri ve Mevlevihane Kütüphaneleridir. Bu belgeye göre kuruluş tarihi belli olmayan İne Bey Kütüphanesi’nde 1294 kitap mevcuttur. Vilayete bağlı diğer merkezlerdeki kütüphaneler ise; kütüphanelerin dağılımı, Karasi’de Hacı Mehmet Efendi, Hacı Şuuri Efendi, Cengeli Hacı M. Ağa; Bigadiç’te Koca İsmail Ağa, Sındırgı’da Hafız Sadık Efendi, Karahisar’da (Afyon) Gedik Ahmet Paşa ve Recep Efendi, Bilecik’te Akmescit ve Sultan Orhan, İnegöl’de İshak Paşa, Söğüt’te Cami-i Kebir, Yenişehir’de Gazi Süleyman Paşa, Kütahya’da Vahit Paşa, Molla İbrahim Efendi, Zeytinzade Efendi ve Abdullah Rüştü Efendi Eskişehir’de Gazi Mustafa Paşa, Uşak’ta Ayıntabi ve Gediz’de Hacı Mehmet Efendi şeklindedir.

Bursa Yazma ve Eski Basma Eserler Kütüphanesi binası daha önde de değinildiği gibi XIV. yüzyılda inşa edilmiş tarihi bir binadır. Bina yukarıdan bakıldığında “T” harfi görünümündedir. Bina, XVII. yüzyılda tamir görmüş ve bugünkü durumuna getirilmiştir. Ancak uzun süre boyunca tamir görmediği için binanın kapıları, çatısı ve duvarlarının bir bölümü oldukça hasar görmüştür. İne Bey Medresesi ve kütüphanesi, Osmanlı Devleti’nin kuruluş döneminde başkentte kurulan

Ali Paşa, Gülçiçek Hatun, Molla Fenari, Vaizziye, Yıldırım gibi önemli eğitim-bilim kurumları olan medreselerden de biridir.

Kütüphanenin dermesi, 1948 yılında yapılan çalışmayla Bursa’da diğer kütüphanelerde bulunan eserler bir araya getirilmiş, sınıflaması ve envanteri yapılarak “Basma Kitaplar” ve “El Yazması Kitaplar” olmak üzere iki temel bölüme ayrılmıştır.

Basma Kitaplar; kendi içerisinde “Arap harfli basma kitaplar” ve “Latin harfli basma kitaplar” olarak iki kısımda değerlendirilmiştir. Kütüphanenin bu bölümünde Arap harfli basma kitaplar arasında ilk Türk matbaacısı olan İbrahim Müteferrika matbaasında basılan eserlerden 1928 Harf Devrimi’ne kadar olan döneme ait birçok eser yer almaktadır. Bunun

yanı sıra Paris, Roma, Viyana gibi Avrupa şehirlerinde Kahire ve Kazan gibi Ortadoğu ve Kırım'da basılmış olan eski harfli Türkçe eserler de bulunmaktadır. Bu bölümde yer alan Latin harfli eserler ise daha çok temel danışmak kaynakları olan bibliyografya, katalog, lügat, ansiklopedi gibi kaynaklardır.

El yazması kitaplar ise; Bursa'da 1948 yılından önce Orhan Kütüphanesi, Haraççioğlu Kütüphanesi, Hüseyin Çelebi Kütüphanesi, Kurşunizade Kütüphanesi, Ulu Camii Kütüphanesi, Milli Kütüphane, Halkevi Kütüphanesi ve Genel Kütüphane olarak hizmet veren sekiz farklı kütüphanenin dermelerinin birleştirilmesi sonucunda oluşturulmuştur. Bursa Yazma ve Eski Basma Eserler Kütüphanesi'nde 2000-2001 yılı verilerine göre basma ve el yazması olarak toplam 26.162 eser bulunmaktadır. Bu eserlerin 8.373'ü el yazması, 17.789'u ise matbu eserdir.

Kütüphanede XVII. yüzyılda Fahrettin Razi tarafından yazılan ve felsefi yorumların yer aldığı el yazması, Katip Çelebi'nin 1730 tarihli Cihannüma adlı eseri, Osmanlı döneminde basılan ilk atlas ve VIII. yüzyıla ait Kur'ân-ı Kerim sayfası gibi birçok tarihi kitap bulunmaktadır. Bunun yanı sıra kentte çıkarılan ilk gazete olan Hüdavendigâr Gazetesi'nin 19 Şubat 1869 tarihli ilk sayısı da yine kütüphanede bulunan eserler arasında yer almaktadır.

Kütüphane dermesinin çeşitliliği ve genişliği nedeniyle hemen her türlü kullanıcıya hizmet verebilecek konumdadır. Kütüphane genellikle tarih, dil bilim, din bilim, arşiv, kütüphanecilik ve felsefe konularında araştırma yapan kullanıcılar için önemli bir bilgi merkezi konumundadır. Kütüphane yabancı uyruklu kullanıcılar için de kullanıma açıktır. Bu kullanıcılar ilgili kurumlardan alacakları gerekli izinler ile kütüphaneyi kullanabilmektedir. önemli sayıda yazma eser bulunan kütüphanede son yıllarda yapılan çalışmalarla, yazma eserlerin elektronik ortama aktarılması çalışmaları başlatılmıştır.

Bursa Yazma ve Eski Basma Eserler Kütüphanesi için T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Bursa İl Halk Kütüphanesi'ne ayrılan ödenek kullanılmaktadır. Bu ödeneğin yanı sıra bağış yoluyla toplanan maddi kaynak ile kütüphanenin gereksinim duyduğu teknolojik araç-gereç alınmaktadır.

Kütüphanede biri meslekten olmak üzere iki kütüphane memuru görev yapmaktadır. Bursa Yazma ve Eski Basma Eserler Kütüphanesi, Bursa İl Halk Kütüphanesi bünyesinde hizmet verdiği için kütüphanenin yöneticisi halk kütüphanesi müdürüdür. Kütüphane ile ilgili tüm işleri bu iki kütüphane memuru yapmaya çalışmaktadır.

Türkiye'nin önemli yazma eser kütüphanelerinden biri olan Bursa Yazma ve Eski Basma Eserler Kütüphanesi, daha iyi hizmet verebilmesi için zamanla zarar gören bölümleri tarihi dokusu da göz önüne alınıp onarılarak, değerli el yazması ve basma eserlerin daha uygun koşullarda saklanıp kullanıma sunulması gerekmektedir. Kütüphanede bulunan bilim ve kültür eserlerinin daha uzun yıllar kullanıma açılması ve daha sonraki nesillere de aktarılması amacıyla koruma ve saklama (prezervasyon ve konservasyon) çalışmalarının devam ettirilmesi ve bu konuda eğitimli kişilerin kütüphaneye atanması da gerekmektedir.

Kaynakça

- Kurmuş, S. Ömer. (2002). *Bursa Yazma ve Eski Basma Eser Kütüphanesi*. Bursa: Bursa Valiliği İl Halk Kütüphanesi Müdürlüğü.
- Ötüken Adnan. (1962). "Eski Bir Defter 60 Yıl Önceki Kütüphaneler", *TKDB* 11 (3-4): 156-179.
- Soysal, Özer. (1998). *Türk Kütüphaneciliği – II: Belgeler Kütüphanesi Türleri, Görevlendirme İlkeleri*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı.